

Bajmócy Zoltán: Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe
(Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, JATE Press, Szeged, 2011.)

G. FEKETE ÉVA

A kiadó jellege utal rá, és az előszóban a szerző maga is egyértelműen ki nyilvánítja, hogy az olvasó tankönyvet tart a kezében. A 13 oldalas irodalomjegyzék is jelzi, hogy gazdag ismeretanyagot tömörít a könyv. A műfaj sajátosságának megfelelően a helyi gazdaságfejlesztés (HGF) alapfogalmainak tisztázása, a tárgy koncepcionális megalapozása után bevezet az alapvető fejlesztési irányokba és technikákba, valamint – a HGF fontos gyakorlati feladataként – a stratégiai tervezés és programozás módszertanába.

A fogalmi kereteket megadó I. részben a szerző a helyi gazdaságfejlesztés jelentőségének és fogalmának értelmezése mellett a vállalkozások és a helyi üzleti környezet bemutatását tartotta fontosnak.

Az *elméleti felvezetésben* jellemző a kiforratlanság és bizonytalanság. Mintha a szerző saját magát is gyözködni, de legalábbis igazolni akarná a témakör szűkítésének, a HGF adott értelmezésének az első fejezetben többször feltűnő magyarázatával. Láthatóan tisztában van a téma kifejtésének hiányosságaival, és korrekten az olvasó elé tárja a ki nem fejtett, még átgondolandó kérdéseket, a további elágazási lehetőségeket.

A *helyi gazdaság jelentőségét* – mint a témával foglalkozó minden mű – a globalizált világ sajátosságaiból vezeti le Bajmócy Zoltán. Érvelése során utal a területi különbségekre, továbbá a területi másságnak a globális gazdaság fejlődésében, a helyi szinthez kapcsolódó KKV-knak pedig a helyi foglalkoztatásban játszott szerepére, valamint a városoknak mint lokalitásoknak a térszervező erejére. Megjelenik a lokalizációnak a globalizációs ártalmakkal szembeni védekezésben játszott szerepe és annak fontossága is. Minden együtt van tehát ahhoz, hogy megértsük, miért értékelődött fel a gazdaság és társadalom lokális szintje, miért erősödtek a lokalizációs folyamatok. Az érvelés azonban nem elég meggyőző, a gondolatmenet töredékes. Az egyes tényezők sommás, szinte felsorolásszerű összegzése, a mondanivalót megvilágító példák hiánya következtében a láncszemek összeillesztése és a globalizációra vonatkozó – vélhetően más tantárgyak keretében részletezett – tudásanyaggal való összekapcsolása az olvasóra marad.

A HGF más területalapú fejlesztéstípusokhoz való viszonyának – a későbbiekben akár táblázatos formában összefoglalandó – meghatározása viszont közelebb visz a HGF lényegének megértéséhez, még akkor is, ha néhány ponton vitatható a területfejlesztésnek és a vidékfejlesztéstől, valamint ezeknek a HGF-től való elhatárolása.

A *helyi gazdaságfejlesztés fogalmának magyarázata* az 1.2.1. fejezetben a fogalom részekre bontásával rajzolódik ki. A fogalmak körüljárása a további fejezetekben folytatódik, kiegészül. Összességében az alábbi kép tárul elénk:

(1) A szerző a HGF területi alapjaként megjelenő lokális szint értelmezésekor a földrajzi és közigazgatási értelmezésekre fókuszál. A település, illetve a csomóponti vagy funkcionális régiók mellett a helyi gazdaságfejlesztés közegeinek megértése szempontjából azonban érdekes lenne a szociológiának közösségekből, a politológiának pedig hatalmi funkciókból kiinduló lokalitásfogalma is. A közgazdasági értelmezésen belül pedig a helyi (termelési, értékesítési-fogyasztási, munkaerő-) piac területi megjelenésének megvilágítása sem maradhatna el. Praktikus szempontból a statisztikai-közigazgatási kistérségek HGF-alaptérségként való elfogadása indokolt és elfogadható, bár ezek területi határainak változékonyságára is érdemes felhívni a figyelmet. A lokális szint általános megerősödése szóba kerül, de a folyamat érzékletes összefoglalását más műből kell megismernünk.

(2) A HGF lényegét képező beavatkozás tárgya, azaz a helyi gazdaság magyarázatában a szerző a gazdasági folyamatokra koncentrálna rámutat a jelen folyamatok korrigálásával szemben a HGF jövőalakító, dinamikus jellegére. Nem jelenik meg azonban, hogy mit ért helyi gazdaságon. A későbbi fejezetekből tűnik ki, hogy a helyi gazdaságot a helyi vállalatok alkotják. A HGF versenyképesség-alapú felfogása mellett kimaradnak a helyi gazdaság értelmezéséből a HGF izgalmas területét képező háztartásgazdaságok, szociális és közösségi vállalkozások, de a közszolgálati szektor vállalkozásai is. A HGF beavatkozásainak tárgyaként lehetett volna még szólni a HGF gazdasági keretét képező helyi piac(ok)ról, (azok) működésének a lokalitásból adódó sajátosságairól.

A helyi gazdaságról valójában a 2. fejezetben van szó, ahol a helyi vállalatok csoportjai és a helyi üzleti környezet tényezői kerülnek bemutatásra. A bázisszektor, a helyi szektor és az erőforrásfüggő szektor jellemzőinek és fejlesztésük egymásra hatásának összefoglalása alapvető fontosságú a HGF lehetséges irányainak megértése szempontjából. Ugyancsak a későbbi gyakorlati kérdések megalapozását szolgálja a KKV-k fejlesztését meghatározó sajátosságoknak és a helyi üzleti környezetben a vállalatok versenyképességét befolyásoló tényezőkről alkotott elméleteknek az összefoglalása. A kulcsfogalmak a regionális gazdaságtanból jól ismert versenyképesség és innováció. A kötetben megtörténik az ezekre vonatkozó elméletek főbb elemeinek lokális szintre vetítése. A bemutatás azonban itt is csak utalásszerű, az alapfogalmakra és egy-egy kulcsábra közlésére szorítkozik, a témakörben való jártasságot feltételez.

(3) A HGF-nek mint tudatos és közösségi fejlesztőtevékenységnek az értelmezése a területi fejlődés értelmezésével teljesebben volna ki. Ez a meglehetősen sokak által vitatott fogalom elengedhetetlen a HGF koncepciójának megértéséhez. Ebből a fogalomból kiindulva válna érthetőbbé a HGF célja. A versenyképesség-alapú értelmezés ezen a ponton is szűkítést eredményezett, bár a szerző tudatában van a szűkítések tényének, és többször fel is hívja az olvasó figyelmét erre, illetve az ebből adódó következményekre. A HGF versenyképességhez való kapcsolása azonban stabil alapot biztosított a további, a HGF-et a szűkebb értelmezésben tárgyaló fejezetek kidolgozásához. A tudatosan beszűkített szemlélet a III. részben, a HGF szereplőinek bemutatásával szélesedik ki újból. Ott nyer értelmet igazán a közösségi meghatározottság.

A II. rész a HGF alapvető irányait és eszközeit tekinti át. Ami a mű gyengesége, az egyben az erőssége is: a HGF versenyképesség-alapú értelmezése leszűkíti ugyan a HGF-et, de logikusan épül erre a bemutatott fejlesztési feladatok és technikák összegzése.

A HGF stratégiai irányaiaként a munkahelyteremtés, a térség innovációs képességének javítása, ez utóbbin belül a vezető csúcstechnológiai régióvá válás, valamint a szerkezetátalakítás jelenik meg. Ennek eléréséhez pedig a két lehetséges út: a külső erőforrások vonzása és integrálása, valamint a belső erőforrások kiaknázása.

A két mód közötti különbségeket és alkalmazásukban a hangsúlyeltolódásokat a 4. fejezetben tekinthetjük át. Az egyes korszakok sajátosságainak vázlatos bemutatása után adódik az eddig kissé háttérbe szorult társadalmi-közösségi tényezők felértékelődő szerepére is utaló következtetés: „A közszféra dominanciájáról a hangsúly a széles körű helyi partnerségre tevődött, a háttérfeltételek kapcsán a „hard” (fizikai) elemekről a „puha”, nehezebben kézzelfogható tényezőkre, az egyedi vállalatokra irányuló beavatkozásokról pedig a háttérfeltételek megerősítésére (amelyen belül jelentős szerepet kapnak az iparág-, avagy klaszterspecifikus tényezők).”

Az eszközök közül valójában kettőt emel ki a szerző. A telephelyalapú kezdeményezésekhez sorolt ipari parkokat és tudományos parkokat, technopoliszokat, valamint – külön fejezetben – az üzleti inkubációt. Mindkét esetben érzékelhetők az időközben beállott hangsúly- és koncepcióváltozások.

A HGF bemutatott irányai és a hozzájuk kapcsolódó eszközök csakis a versenyközpontú értelmezéshez kapcsolódnak. Nem kellene azonban elfelednünk, hogy a lokális gazdaság fejlesztése – mint az az I. részben meg is fogalmazódott – sok esetben a globalizáció ártalmainak, leginkább a környezeti fenntarthatóság és/vagy a társadalmi szolidaritás sérülésének a kivédését célozza. Ebben az esetben teljesen más eszközök kerülnek előtérbe. A gazdaság versenyközpontú fejlődésével szemben a fenntartható, illetve a szolidáris gazdaság modelljei és az azokhoz tartozó HGF-irányok lépnek elő.

A III. rész a HGF szereplőit és a helyi gazdaságfejlesztésben játszott szerepüket tekinti át, azzal a szándékkal, hogy elősegítse a szereplőket mozgató ér-

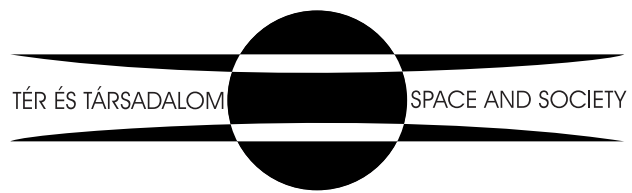
dekek és az egyes szektorokban a partnerséget befolyásoló legfontosabb változások megértését. A bemutatás kitér napjaink minden, a fejlesztés szereplő-éhez kapcsolódó új irányzatára. Így a közszférában megjelenik a „helyi kormányzás” koncepciója, a vállalkozásoknál a klaszteresedés jelensége, az iparági körzet fogalma, a PPP-konstrukciók haszna és kockázata, az egyetemknél a tudásalapú gazdaságból következő követelmények sora, a tudáshatás felértékelődése, a civil szféránál a részvételi demokrácia térnyerése.

A IV. rész a helyi gazdaságfejlesztési stratégiával foglalkozik. A témakörön belül elkülönül a gazdaságfejlesztés stratégiai tervezése és a részvételen alapuló projekttervezés. A helyi tervezés hazai jogszabályi környezetének bemutatása külön fejezetet kapott. A stratégiai tervezés javasolt módszertana számos korábbi leírás alapján állt össze. A folyamat a leírtak alapján jól követhető, a leírás a gyakorlatban alkalmazható. Egyetlen zavaró körülmény, hogy miközben a szerző erőteljesen hangsúlyozza részvétel jelentőségét, a tervezés közösségi jellegét, a leírásban nem jelennek meg a közösségi tervezés speciális feladatai és módszerei. Érezhető azonban, hogy a szerző a stratégiai tervezésben és a programozásban egyaránt járatos. Saját tapasztalatai is tükröződnek a helyi önkormányzatok elmélettől eltérő tervezési gyakorlatának érzékeltetésében.

Új, a korábbi tervezési kézikönyvekben még nem általános módszertani elem a 10.2. fejezetben megjelenő, részvételen alapuló projekttervezés HGF-re adaptálása. Általában elismerésre méltók a (közösségi) részvétel szempontjainak a HGF gyakorlatában való megjelenítésére tett törekvések.

Összességében a könyv első próbálkozásnak tekinthető. Betölti azon küldetését, hogy segítse a kurzus hallgatóit a tananyag elsajátításában, és más érdeklődők számára is adjon fogódzókat a HGF-ben való eligazodáshoz. Ezt erősítik és a tanulhatóságot fokozzák a szerkesztésben kiemelt definíciók, a gazdag ábraanyag és a továbbolvasásra ösztönző hivatkozások.

A kötet nem tekinthető azonban a helyi gazdaságfejlesztést teljes körűen átfogó munkának. (Címe alapján nem is tör ilyen babérra, hiszen csak „bevezetés” kíván lenni.) Mondandója – erős regionális gazdaságtani alapokon – a versenyközpontú helyi gazdaságfejlesztésre fókuszál. Ebben a témakörben sem tekinthető azonban végleges, minden tekintetben kiforrott munkának. Már csak azért sem, mert jelen formájában power pontos prezentációk sorozatánál több, de a témakörök teljes és részletes kifejtésénél kevesebb. Stílusa darabos, a gondolatok nem mindig kapcsolódnak gördülékenyen egymáshoz. A felsorolások, táblázatok, ábrák magyarázata elmarad, illetve szűkszavú. Mindezt tarthatjuk hiányosságnak, de – más oldalról nézve – úgy is felfoghatjuk, hogy a szerző meghagyja az olvasó számára az önálló értelmezés, a továbbgondolás lehetőségét. A tárgy tanítása során a logikusan felépített, de nem egyenlő mélységben kifejtett tudásanyag tovább tisztulhat, beépülhetnek a megértést segítő magyarázatok és példák. A könyv második, javított kiadása a versenyközpontú helyi gazdaságfejlesztés elméletét és technikáit bemutató alaplóművé válhat.

TÉR ÉS TÁRSADALOM

SPACE AND SOCIETY